

Gołubie (gmina Stężyca; powiat kartuski)

Pomnik upamiętniający bohaterską śmierć dowódcy „Gryfa Pomorskiego” por. Józefa Dambka.

**Por*. JÓZEF DAMBEK (1903-1944)
INICJATOR I GŁÓWNY ZAŁOŻYCIEL,
PREZES RADY NACZELNEJ, DOWÓDCA
TAJNEJ ORGANIZACJI WOJSKOWEJ
„GRYF POMORSKI”
ps. „Lech”, „Kil”, „Jur”, „Adam Falski”**

Porucznik „Gryfa” Józef Dambek (8 lipca 1903 – 4 marca 1944) pochodził z wielodzietnej rodziny pomorskiej. Urodził się we wsi Zdroje w powiecie świeckim. Rodzina utrzymywała się z pracy na niewielkim gospodarstwie. Dla Józka największym przeżyciem z okresu młodości było wkroczenie Wojska Polskiego na Pomorze w styczniu i lutym 1920 roku.

W 1918 roku ukończył niemiecką szkołę powszechną. Rozpoczął pracę zarobkową już w wolnej Polsce, przy budowie elektrowni w Gródku w roku 1920. Jednak marzeniem młodego Józefa Dambka była praca nauczyciela i społecznika.

W latach 1921-22 ukończył kurs roczny dla nauczycieli sił tymczasowo pomocniczych w Świeciu, potem uczył się dalej, uzyskując kwalifikację stałego nauczyciela publicznych szkół powszechnych.

W okresie międzywojennym pracował między innymi w szkołach w: Sławutówku, Domatowie, Leśniewie, Żarnowcu, Gowidlinie, Kobylu, w których w większości pełnił stanowisko kierownika szkoły ostatnio w Kobylu aż do wybuchu wojny. Z okresu pracy w szkole w Żarnowcu zachowała się odezwa z okazji uroczystych obchodów odzyskania niepodległości, którą Józef Dambek ówczesny kierownik szkoły wraz ze swoimi uczniami przygotował i zakopał pod lipą. Akt ten miał upamiętniać to wydarzenie. Butelka z tekstem odezwy została odnaleziona w Żarnowcu w latach 80, podczas robót drogowych.

11. listopada 1928 r.

w Żarnowcu, tuż przy granicy niemieckiej
nad Baltykiem polskim.

Z okazji uroczystego obchodu Dziesięciolecia
Polski, my dzieci polskie, odwiecznie polskiej
ziemi kaszubskiej, sadzimy tę listę, jako wydo-
my znak naszej solidarności narodowej. Słub
nasz jako stoczyliśmy przy liście na wierność na-
szej ukochanej Ojczyźnie, przekazujemy wraz z tym
tym, którym tę listę będą mieli przeczytać kiedykol-
wiek widzieć. Niech ona będzie żywym pomnikiem
tego, że tu byli, są i będą Polacy-Kaszubi gorzo-
danami tej ziemi, już w r. 937 krwią św. Wojciecha
uświęconej, że tu, jako i w tej sakole pausze
bramie będzie: Jeszcze Polska nie zginęła i... Nie
musim ziemi skąd nasz Ród, Tak nam dopomóż

Bóg!

Imieniem wszystkich dzieci szkolnych tutejszej
sakoly powracającej urodzonych w latach od
1915 do 1921.

Dopisowna.

Brył.

Nauczycielstwo:

Pani Kanuszewska
Klucznik Bogdan

Kłobacz
obrońca Żarnowianin

Jan Dambek
Kierownik sakoly
Kłobacz
Kłobacz
Kłobacz
Kłobacz
Kłobacz
Kłobacz

Fot. 1 Tekst odezwy znaleziony podczas prac drogowych w Żarnowcu w latach 80.

Bardzo brakowało wówczas na Pomorzu polskich pedagogów, zwłaszcza takich, którzy byłoby jednocześnie działaczami społecznymi i animatorami życia kulturalnego. Józef Dambek był właśnie takim nauczycielem. Działał w Związku Nauczycielstwa Szkół Powszechnych, w Towarzystwie Czytelni Ludowych, zakładał wiejskie punkty biblioteczne i drużyny „Sokoła”. Pracował na rzecz umacniania polskości Pomorza w Lidze Morskiej i Kolonialnej oraz w Pomorskim Związku Zachodnim, którego działacze byli później tak niemiłosiernie tępieni - zarówno przez Niemców podczas wojny, jak i po wojnie przez komunistów.

W latach 1930-1935 nasiliły się afery wywiadowcze na Pomorzu mające na celu stworzenie warunków dla realizacji rewizjonistycznych planów hitlerowskich wobec Pomorza. Strona polska nie mogła pozostawać bez reakcji na poczynania Niemców. W tej sytuacji szef „sieci dywersji pozafrontowej” na Gdańsk, Ludwik Muzyczka zwiększył liczbę kandydatów do tej tajnej organizacji. Znając patriotyczną postawę Józefa Dambka oraz jego wybitne zdolności organizacyjne i biegłą znajomość niemieckiego, po dłuższej obserwacji zaproponował mu wstąpienie do tych struktur. Józef Dambek przeszedł szkolenie w Warszawie i został łącznikiem z centralą dywersyjną w Warszawie. Ukończył wiele zakonspirowanych kursów dla członków dywersji pozafrontowej; ostatnie w Lasach Łomżyńskich, Borach Tucholskich i na Śląsku. Został zaprzysiężony i mianowany na stopień oficerski. Następnie zorganizował i został szefem dywersji w rejonie kościerskim. Przygotował kadrę do działalności konspiracyjnej na wypadek zajęcia Pomorza przez Niemcy hitlerowskie.

Fot. 2 Fotografie Józefa Dambka z okresu międzywojennego.

W warunkach ekstremalnie trudnych powstały na Pomorzu struktury antyhitlerowskiej konspiracji zbrojnej. Stworzyli je Kaszubi, Kociewiaczy i inni Pomorzanie, polscy patrioci, dla których wcielenie Pomorza do Rzeszy było prawdziwą klęską. Ta konspiracja przybrała inne formy niż w Generalnym

Gubernatorstwie czy na Wileńszczyźnie, gdzie formowano partyzanckie oddziały polowe. Pomorze było formalnie częścią Rzeszy. Zmuszano tu ludzi do podpisywania volkslisty, co często było warunkiem przeżycia, a młodych Pomorzaków wysyłano na front w mundurze niemieckim, skąd często dezercerowali, choć było to również śmiertelnie niebezpieczne i groziło koszmarnymi represjami wobec najbliższych. W tej sytuacji konspiracja pomorska miała za zadanie zachowanie ducha oporu wśród Pomorzaków i udzielenie wszelkiej pomocy tym wszystkim, którzy nie czekali biernie na rozstrzygnięcie wojny: ludziom poszukiwanym przez Niemców za działalność na rzecz Państwa Polskiego, dezercerom z Wehrmachtu, wywiadowcom pracującym na rzecz aliantów.

Fot. 3 Józef Dambek zdjęcie z 1936 roku.

Szczególnym bohaterstwem zasłynął Józef Dambek w okresie okupacji hitlerowskiej. 1 września 1939 roku po wybuchu wojny poinformował uczniów o zawieszeniu zajęć szkolnych i zapowiedział szybki powrót. Następnie ukrył akta szkolne i wyjechał z placówki oświatowej w Kobylu udając się na linię frontu. Jego żona Anna, z domu Reiter, wywodząca się ze starej kaszubskiej szlachty, rozgłosiła, że jej mąż zginął w czasie działań wojennych i zdobyła od władz niemieckich odpowiednie zaświadczenie, że jest wdową po nauczycielu Józefie Dambku. Tymczasem Józef Dambek na bazie „sieci dywersji pozafrontowej” 24 grudnia 1939 roku powołał pod swoim dowództwem wraz z Klemensem Bronkiem, Bronisławem Brunką oraz Józefem i Janem Gierszewskimi Tajną Organizację Wojskową „Gryf Kaszubski”, która działalność na szeroką skalę rozpoczęła w maju 1940 roku. Wciągnął do pracy w organizacji wybitnego pomorskiego kapłana, podpułkownika WP ks. Józefa Wrycę, który ukrywał się przed Niemcami i założył własną organizację „KORAL”. „Gryf Kaszubski” szybko się rozrastał, a 6 lipca 1941r. na spotkaniu w Czarnej Dąbrowie przekształcony został w TOW „Gryf Pomorski” deklarując pełne podporządkowanie Rządowi RP na Uchodźstwie. Ks. J. Wryca został I prezesem, a Józef Dambek został równoległym II prezesem Rady Naczelnej TOW „Gryf Pomorski” oraz kierownikiem Głównego Wydziału Organizacyjnego, odpowiedzialnym za bieżącą działalność konspiracyjną. Używał pseudonimów

"Lech", "Kil", "Jur" oraz "Adam Falski". Od 1943 r. został samodzielnie Prezesem Rady Naczelnej.

Poszerzył działalność wydając konspiracyjny biuletyn "Gryf Pomorski", do którego sam dużo pisał. Biuletyn zawierał odezwy do Pomorzan, podtrzymujące ducha oporu i związku z polską Macierzą.

Ważną sferą w życiu Józefa Dambka był wywiad. Osobiście uczestniczył w zbieraniu informacji dotyczących niemieckiego przemysłu zbrojeniowego na Pomorzu oraz rakiet V1 i V2, które to informacje zostały przesłane aliantom na Zachodzie.

Według oświadczenia Ludwika Muzyczki ps. „Benedykt”, jednego z oficerów KG AK, za wybitne zasługi w walce z okupantem hitlerowskim Rząd Polski w Londynie odznaczył J. Dambka Krzyżem Virtuti Militarii.

W 1942 roku uczestniczył w rozmowach kierownictwa "Gryfa" z przedstawicielami Okręgu Pomorskiego AK. Miały one doprowadzić do ulokowania "Gryfa" w strukturach Podziemnego Państwa Polskiego, lecz zostały one przerwane z powodu aresztowań niektórych członków Komendy Okręgu Pomorskiego AK.

Kiedy w lutym 1944 r. doszło do aresztowań pomorskich konspiratorów w Tczewie, Gestapo wpadło na trop Józefa Dambka. Postanowili go aresztować 4 marca we wsi Sikorzyno w powiecie kartuskim.

Do tego zadania użyto gestapowca Jana Kaszubowskiego vel Hansa Kassnera. Wieczorem 4 marca po próbie zatrzymania J. Dambka w domu Piaseckich w Sikorzynie uciekł on Gestapo i biegł w kierunku pobliskiego Jeziora Dąbrowskiego na tereny leśne sąsiedniej wsi Gołubie. Gdy wydawało się, że ucieczka się powiedzie i wyjdzie żywy z okrążenia, został ugodzony strzałem w plecy przez goniącego go gestapowca Jana Kaszubowskiego. Strzał ten okazał się śmiertelnym. Śmierć nastąpiła tuż nad brzegiem Jeziora Dąbrowskiego w Gołubiu i to tutaj w tą ziemię wsiąknęła Jego krew. Miejsce pochówku por. Józefa Dambka nie jest znane. Jego śmierć i równoczesne wyeliminowanie wielu gryfowców, w tym znacznej liczby funkcyjnych, spowodowało osłabienie działalności „Gryfa”. Reszty zaś dopełniły oddziały NKWD i UB.

Za swoją działalność por. J. Dambek został pośmiertnie odznaczony Orderem Virtuti Militari przez Rząd Polski w Londynie. Z wnioskiem tym wystąpił Ludwik Muzyczka, przed wojną komendant gdańskiej sieci dywersji pozafrontowej (zaprzyśięgał J. Dambka do sieci i uczynił oficerem do zleceń komendanta okręgu gdańskiego), a w okresie wojennym m.in. był szefem Biur Wojskowych w Komendzie Głównej Armii Krajowej, a po wojnie współorganizator Zrzeszenia „WiN”.

Fot. 4 Pomnik i krzyż upamiętniający por. Józefa Dambka w miejscu Jego śmierci w Gołubiu nad brzegiem Jeziora Dąbrowskiego – pomnik ten został zniszczony w dniu 08.09.2007r.

Fot. 5 Tablica pamiątkowa, która znajdowała się na zniszczonym pomniku ku czci por. Józefa Dambka.

Obecnie w miejscowości Gołubie na brzegu Jeziora Dąbrowskiego został postawiony przez miejscową ludność nowy krzyż wraz z tablicą pamiątkową upamiętniającą śmierć por. J. Dambka.

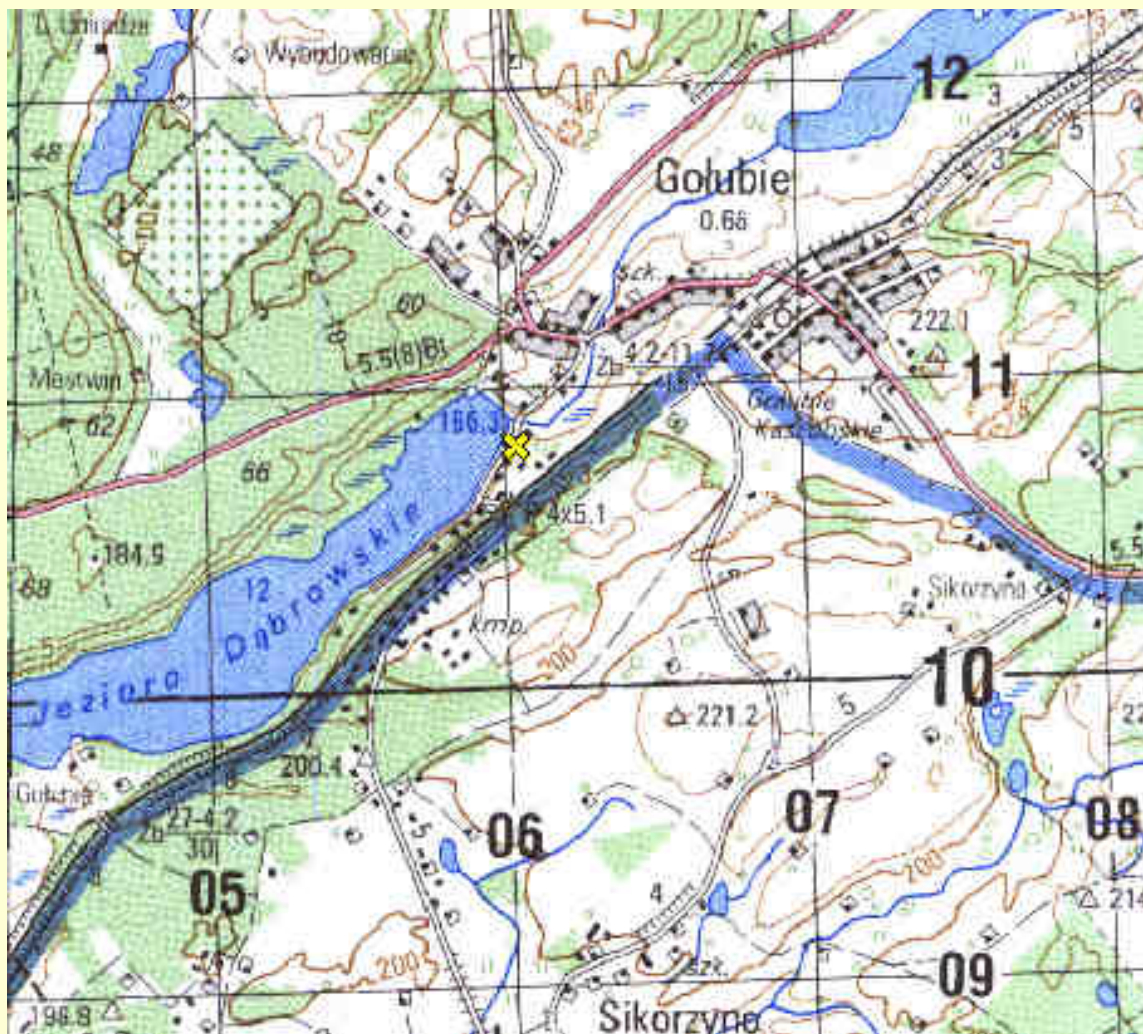
Krzyż ten w dniu 08.03.2008r. został poświęcony przez ks. prałata Henryka Jankowskiego

Fot. 6 Nowy krzyż z tablicą upamiętniającą por. J. Dambka zlokalizowany w miejscu Jego śmierci nad brzegiem Jeziora Dąbrowskiego w Gołubiu

Fot. 7 Tablica pamiątkowa ku czci por. Józefa Dambka, znajdująca się na nowym krzyżu.

Mapa 1 Lokalizacja Pomnika upamiętniającego bohaterską śmierć dowódcy „Gryfa Pomorskiego” por. Józefa Dambka.

* stopień organizacyjny - Tajnej Organizacji Wojskowej „Gryf Pomorski”